

La reiteració és el fonament d'allò que anomenem *tradició*. Respecte a l'origen (la primera iteració), millor no preguntar gaire. (Els pantalons tradicionals dels gautxos argentins, còmodes i folgats, provenen d'una partida d'uniformes militars d'estil turc que va quedar com a excedent quan la guerra de Crimea va acabar abans del que s'havia previst.) A principi del segle XIX, els rituals de la monarquia britànica ja inquietaven alguns dels seus súbdits. El 1820 es podia llegir en una crítica contra el poder de l'*establishment* anglès¹:

«El fast i l'espectacle, la desfilara de corones de reis i de nobles, de claus d'or, de ceptres, de bastons blancs i negres, d'erminis i de cambráis, de brodats i de perruques, es veuen ridículs quan la gent es cultiva i s'adona que el veritable objectiu del govern és concedir al poble el màxim de felicitat al mínim cost.»

Fa dos segles, el comentarista confiava que aquelles cerimònies estaven a punt d'extingir-se. Només calia esperar que augmentés una mica el nivell cultural mitjà de la població. Llavors la gent veuria aquells ritus com una mena de màgia primitiva o de farsa intolerable. Avui sabem que ha ocorregut tot el contrari: només els papes de Roma superen la reina d'Anglaterra. La tradició s'engreixa alimentant-se de si mateixa. El temps juga a favor de la tradició perquè a poc a poc s'arriba a confondre «comprendre» amb «estar acostumat a». La diferència entre ambdós conceptes és notable perquè la comprensió consisteix a contemplar què és el que es repeteix entre coses diferents, mentre que la tradició consisteix a contemplar com una cosa es repeteix en si mateixa. La tradició és una comprensió trivial. Una tradició és un costós ultracongelat de

¹ERIC HOBSBAWN I TERENCE RANGER (ED.), *The invention of tradition*, Cambridge University Press (Cambridge, 1983).

costum. Una tradició és un costum blindat contra la incertesa. Però la tradició és també un instrument molt eficaç: és el recurs preferit del vell per protegir-se del jove; un dels arguments recurrents de l'home contra la dona; l'arma amb la qual ciutadà i immigrant es tusten mútuament; el lligam més fiable per unir un individu a una identitat col·lectiva; la millor, potser l'única, manera de perpetuar un odi col·lectiu... Un costum no es perpetua per costum. Una tradició es perpetua per tradició. Els monuments, les efemèrides, els himnes, les banderes, els ritus, les cerimònies, etc., són invents molt útils perquè les tradicions arrelin. Tot consisteix a repetir i repetir fins que conèixer es confon amb reconèixer. Però potser tanta força no és només cultural, sinó que potser cal buscar la fascinació magnètica per tot allò que es repeteix en quelcom més profund dins de la matèria viva. Aquesta història real il·lustra aquesta sospita.

En una masia molt propera de la ciutat de Cervera, hi viu un pagès vidu. Un amic meu, l'artista Àngel Jové, hi va passar un estiu sencer. Convivien vivint: cadascú feia la seva vida. Però aviat agafaren gust a conversar. Un dels vells costums del pagès era matar els pollastres i els conills sobre un tronc col·locat al costat de l'era, davant de la porta de darrere de la casa que dona a ponent. La cerimònia tenia un oficiant i dos espectadors habituals. L'oficiant era l'amo de la casa, un dels habituals era l'Àngel i l'altre era la Negreta, una gateta menuda i negra com el carbó. L'Àngel fallava alguna tarda. La Negreta no havia fallat ni una sola vegada des que tenia ús de raó de gat, és a dir des de feia més de vuit anys. Quan s'apropava el moment, la Negreta prenia posicions, sempre en el mateix lloc, a primera fila sota l'ombra d'una figuera. I des d'allí, agotzonada amb l'estil felí més

depurat, clavava la mirada en el sacrifici d'aquells pobres desgraciats. Mentre l'escorxadador degollava i es lamentava de la seva mala sort entre cop i cop, i el meu amic murmurava somiejos al sol amb un got de vi negre a la mà, la Negreta dilatava les pupil·les sense perdre el menor detall de la carnisseria. La cerimònia mai no durava més de deu minuts i conclouïa sempre de la mateixa manera. El fornit oficiant llançava les peces de carn fresca a un recipient de plàstic blanc, es netejava les mans en el davantal de matar i exclamava amb bon ànim «Bé, apa, i ara a preparar el sopar!». Era el senyal que la cerimònia havia acabat. Llavors la Negreta ho comprenia i se n'anava tranquil·lament a altres quefers de gat de masia. Això succeïa cada dos dies. Els ritus són ritus, entre altres coses, perquè canvien molt poc: «Bé, apa, i ara a preparar el sopar!», «Bé, apa, i ara a preparar el sopar!»,...

Però un dia la cerimònia es va tancar just al final. Era la primera vegada en més de vuit anys. L'escorxadador llança els dos pollastres al calaix i fa, de sobte, quelcom insòlit en ell: una broma. Gira el cap molt a poc a poc, de manera exagerada, i es queda mirant la Negreta, fixament, amb un quart de somriure. La gateta s'inquieta per la novetat en el guió. Però no mou ni un pèl del bigoti. Llavors l'home es neteja les mans, empunya el ganivet de degollar i exclama amb veu alegre «Bé, apa, i ara la Negreta!»

I la Negreta es va desmaiar. Els dos homes van tardar alguns minuts a reanimar l'animal. L'Àngel s'enfada cada vegada que dubto de la veracitat d'aquesta història, però el que ell no sap és que ja fa temps que he decidit creure'l.

Jorge Wagensberg
(traducció al català: *Revista de Física*)